

Rafał Roguski

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Okręg Korpusu nr II Lublin w systemie obronnym II Rzeczypospolitej w latach 1921-1939

W momencie odzyskania przez Polskę niepodległości pojawiła się konieczność utworzenia organów terenowej administracji wojskowej. Od końca roku 1919 funkcjonowały Okręgi Generalne, a po przejściu armii polskiej na stopę pokojową Okręgi Korpusu. Pod koniec 1919 r. młode państwo polskie pod względem wojskowym zostało podzielone na 5 Okręgów Generalnych, a te z kolei na Okręgi Wojskowe. Siedzibą Okręgów Generalnych były: I Okręgu Generalnego – Warszawa, II Okręgu Generalnego – Lublin, III Okręgu Generalnego – Kielce, IV Okręgu Generalnego – Łódź, V Okręgu Generalnego – Kraków (Okręg Generalny V dzielił się z kolei na okręgi przemyski, śląski, podhalański, tarnowski, wadowicki, rzeszowski i będziński).

Po reorganizacji związanej z zakończeniem wojny polsko-bolszewickiej i przejściu armii polskiej na stopę pokojową terenowa administracja wojskowa złożona była przede wszystkim z Dowództw Okręgów Korpusów (DOK), dowództw miast, oficerów placu, dowództw obozów i twierdz warownych, następnie obszarów wojennych oraz nieetatowych komend garnizonów. Do tej grupy należy zaliczyć również Powiatowe Komendy Uzupelnień¹. W pokojowej organizacji Wojska Polskiego powołano dziesięć Okręgów Korpusów (OK). Były nimi OK I Warszawa OK II Lublin, OK III Białystok (Grodno), OK IV Łódź. OK V Kraków OK VI Lwów OK VII Poznań, OK VIII Pomorze (Toruń) OK IX Brześć nad Bugiem OK X². W Okręgach Korpusów rozlokowane były po trzy dywizje piechoty i brygada jazdy, pułki artylerii ciężkiej i pułki saperów oraz dywizjony samochodowe żandarmerii, taborowe oraz bataliony sanitarne. Na czele OK stał dowódca na etacie generała broni, ale stanowiska te zajmowane były z reguły przez dowódców w stopniu generała dywizji i mających zastępców zaszeregowanych do etatu generała dywizji (bywały przypadki, że stanowisko zastępcy zajmowali generałowie dywizji). Dowódca OK podlegał bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych. Na czas pokoju był on dowódcą wszystkich formacji wojskowych znajdujących się na administrowanym terenie. W obszarze szkolenia bojowego był zaś pośrednikiem pomiędzy ministrem

¹ L. Wyszczałski, *Od demobilizacji do zamachu majowego. Wojsko Polskie w latach 1921-1926*, Warszawa 2007, s. 119.

² Tamże.

spraw wojskowych, a dowódcami formacji wojskowych. Miał jednak prawo kontroli zaleceń wydawanych przez ministra dowódcom jednostek³.

Organem pracy dowódcy OK był Sztab kierowany przez szefa sztabu. Dowództwo Okręgu Korpusu składało się na wzór struktury Sztabu Generalnego z pięciu oddziałów: I organizacyjno-mobilizacyjnego, II informacyjnego, III wyszkolenia i oświaty, IV zaopatrzenia materiałowego i V personalnego. Oddziałowi I przyporządkowane były organizacja mobilizacji, demobilizacji, dyslokacji, bezpieczeństwa i dyscypliny. Obowiązki oddziału II określała specjalna instrukcja. Oddział III zajmował się ogólnym wyszkoleniem wojsk, przysposobieniem i wyszkoleniem rezerw, szerzeniem oświaty i kultury w wojsku oraz sprawami wychowania fizycznego. Oddział IV odpowiadał za ogólne plany mobilizacyjne i koordynację działań wszystkich służb w tym zakresie. Oddział V prowadził sprawy personalne oraz ewidencję oficerów i szeregowych, sprawy Oficerskich Sądów Honorowych oraz wszelką biurokrację w instytucjach podległych OK⁴.

Dowódcy Okręgów Generalnych i Okręgów Wojskowych podporządkowywali sobie wszystkie oddziały wojskowe działające na ich terenie. Odpowiadali również za bezpieczeństwo i porządek publiczny na podległych sobie obszarach⁵. Od 1926 r. Dowództwa Okręgu Korpusu podlegały w sprawach administracyjno-gospodarczych ministrowi spraw wojskowych, a w sprawach mobilizacyjnych Sztabowi Głównemu. W latach 1937-1939 dowódcom okręgów przyznano uprawnienia w dowodzeniu jednostkami obrony narodowej, kierowania obroną przeciwlotniczą oraz koordynacji szkolenia wojsk na terenie całego Okręgu Korpusu. W dziedzinie szkolenia decydujący głos mieli inspektorzy armii. W 1938 r. w Sztabie Głównym opracowano nowe projekty dotyczące dowództw i sztabów na okres pokoju i wojny. Uznano, że Dowództwo Okręgu Korpusu ma posiadać w okresie pokoju organa pracy potrzebne do sprawowania dowództwa terytorialnego (zaopatrzenie wojsk, remonty itp.) oraz komórki, które na wypadek wojny wejdą w skład dowództw i sztabów armijnych. Pokojowa organizacja DOK miała umożliwić bezkolizyjne wydzielanie komórek organizacyjnych DOK do sztabu armijnego⁶.

W czasie wojny Okręgi Korpusów mogły:

- wejść w całości w skład obszaru wojennego, wówczas dowódca Okręgu Korpusu był równocześnie dowódcą etapu armii i dokonywał mobilizacji i uzupełniania wojsk;
- wejść częściowo w skład obszaru wojennego, wówczas obszar wyłączony z Okręgu Korpusu był automatycznie podporządkowany dowódcy etapów działającej armii;
- pozostać w obszarze krajowym.

³ Tamże, s. 121.

⁴ Tamże.

⁵ M. Zgórnjak, *Powstanie i struktura organizacyjna Wojska Polskiego w początkach II Rzeczypospolitej (1918-1921)*, „Studia Historyczne”, R. XI, z. 4(43), 1968, s. 464.

⁶ J. Orzechowski, *Dowodzenie i sztaby. Okres międzywojenny (1918-1939)*, t. 3, Warszawa 1918, s. 321-323.

Dowództwo Okręgu Korpusu było odpowiedzialne za rozbudowę infrastruktury wojskowej swego obszaru pod względem potrzeb operacyjnych, bezpieczeństwo na terenie Okręgu Korpusu, przygotowanie mobilizacyjne, zaopatrzenie, ewakuację oraz sprawy kwatermistrzowskie⁷. Dowództwa Okręgów Korpusów miały również współpracować z organami administracji państwowej oraz zakładami pracy gospodarki narodowej⁸. Dowództwo Okręgu Korpusu powoływało poborowych do odbycia zasadniczej służby wojskowej, zwalniało z niej, koordynowało szkolenie związków taktycznych, samodzielnych oddziałów i pododdziałów, administrowało rezerwistami i zwierzętami mobilizacyjnymi (konie, gołębie pocztowe) zapewniając gotowość rozwinięcia wojsk do etatów wojennych, prowadziło kwaterunkowe budownictwo wojskowe, zaopatrywało jednostki w sprzęt wojskowy, zapewniało opiekę medyczną i weterynaryjną, zajmowało się finansami, duszpasterstwem, sądownictwem, obroną przeciwlotniczą i przeciwgazową, kierowało przysposobieniem wojskowym i wychowaniem fizycznym, sprawowało ogólny nadzór nad gospodarką, wychowaniem i oświatą, a także bezpieczeństwem w stacjonujących na jego terenie jednostkach wojskowych⁹.

Dowódcy OK podlegali bezpośrednio szefowie broni i służb. Byli to szefowie: artylerii, służby uzbrojenia, inżynierii i saperów, łączności, intendenty, służby sanitarnej, weterynarii, poboru, remontu oraz duszpasterstwa. Szef Artylerii i Służby Uzbrojenia, Inżynierii i Saperów oraz Intendenty miał etat generała brygady, pozostali zaś pułkowników. Zdarzało się, że stanowiska szefów Służby Artylerii i Uzbrojenia zajmowali generałowie. Z kolei dowódcy dywizjonu taborowego i samochodowego oraz najstarszy stopniem na obszarze administrowania DOK dowódca formacji kolejowej i lotniczej pełnili rolę szefów służby: taborowej, samochodowej, kolejowej i lotniczej. Szefostwa dzieliły się na wydziały fortyfikacji, budownictwa i budżetowy¹⁰.

Do kwatery głównej, jako oddziału administracyjnego, kierowanego przez dowódcę kwatery głównej podległego szefowi sztabu DOK, wchodziły kancelaria główna wraz z archiwum, drukarnia, komisja gospodarcza, kompania sztabowa oraz stacja telegraficzna Hughesa. Strukturę DOK stanowiło 70 oficerów i 225 szeregowych. Obok etatowych struktur podległych dowódcy OK tworzone były na tym szczeblu administracyjnym różnego rodzaju ekspozytury centralnych organów wojskowych. Nową organizację dowództw OK na stopie pokojowej wprowadzono 7 maja 1924 r. Powodem tej reorganizacji była konieczność redukcji etatów w DOK. DOK liczył od tej pory 30 oficerów i 87 szeregowych. Na podstawie nowej organizacji dowództwa okręgu korpusu na stopie pokojowej szefowie broni i służb wyłączeni zostali ze składu DOK pełniąc funkcję fachowych doradców dowódcy OK. Na tym szczeblu funkcjonowały służby: artylerii i uzbrojenia, inżynierii i saperów, łączności, sanitarna, weterynaryjna, intendenty oraz duszpasterska. Zmiany

⁷ Tamże, s. 325.

⁸ J. Wojnarowski, *Mobilizacja Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000, s. 49-51.

⁹ E. Kozłowski, *Wojsko Polskie 1936-1939. Próby modernizacji i rozbudowy*, Warszawa 1964, s. 99-102.

¹⁰ L. Wyszczelski, dz. cyt., s. 121.

wprowadzono jesienią 1925 r. po wprowadzeniu nowej organizacji na stopie pokojowej niektórych broni i służb. Wówczas to szefostwa artylerii i służby uzbrojenia oraz sanitarne DOK przemianowano na okręgowe odpowiedniki. Szefostwo weterynarii zostało zniesione, natomiast utworzono stanowisko naczelnego lekarza weterynarii OK z podległym personelem¹¹.

Po przewrocie majowym w 1926 r. organizacja Okręgów Korpusu uległa modyfikacji. Jednym z jej elementów było obniżenie zaszerogowania personalnego tej instytucji. W latach 1926-1935 nastąpiły liczne zmiany w jej komórkach. W roku 1931 oddziały zamieniono na wydziały, te zaś podzielono na referaty. Wydziałami były ogólno-organizacyjny, wyszkolenia, personalny, mobilizacyjny i informacyjny. W roku 1931 połączono wydziały ogólno-organizacyjny i wyszkolenia tworząc Wydział Ogólny. Po utworzeniu w roku 1927 Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przynależenia Wojskowego do 1929 roku w DOK istniały Referaty Przynależenia Wojskowego (2 osobowe), a po roku 1929 Okręgowe Urzędy WF i PW. Pod względem kompetencyjnym dowódcy Okręgów Korpusów administrowali podległym im terenem pod względem wojennym i pokojowym. Była to jedynie administracja, a nie odpowiadanie za szkolenie i funkcjonowanie jednostek na podległym im terenie. Zostali przede wszystkim pozbawieni uprawnień dowódczych wobec stacjonujących na ich obszarze jednostek wojskowych. Te zaś poprzez związki taktyczne, w skład których wchodziły podporządkowano Ministerstwu Spraw Wojskowych. Dowódcy Okręgów Korpusów odpowiadali za mobilizację ludzi i koni na wypadek wojny lub zagrożenia wojennego, ochronę linii komunikacyjnych oraz współdziałali z władzami cywilnymi pod względem szeroko rozumianej obronności. Przede wszystkim pełnili funkcje gospodarcze. Ich wpływ na wyszkolenie wojsk ograniczał się do wsparcia logistycznego. Rola dowódców Okręgów Korpusu ograniczona była do funkcji dowódców okręgów etapowych. Niektórzy z dowódców Okręgów Korpusów mieli uprawnienia inspekcyjne, analogiczne jakie posiadali generałowie przydzieleni do prac w GISZ-u¹².

Na wpadek wojny nie przewidywano użycia dowódców Okręgów Korpusów do dowodzenia wojskami głównie dlatego, że nie planowano utworzenia pośrednich szczebli dowodzenia pomiędzy dywizją a armią. Po wybuchu wojny tylko niektórzy dowódcy Okręgów Korpusów zostali dowódcami grup operacyjnych i to dopiero w trakcie działań wojennych. Inaczej było w państwach ościennych. W Niemczech dowództwa okręgów wojskowych stały się podstawą formowania dowództw armii, a w Związku Radzieckim nawet dowództw frontów¹³.

Jednym z dziesięciu funkcjonujących w okresie II Rzeczypospolitej okręgów wojskowych był Okręg Korpusu Nr II (OK II). Jego siedzibą był Lublin. Okręg Korpusu Nr II obejmował południową część województwa lubelskiego: powiaty biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, janowski, krasnostawski, lubartowski, lubelski, tomaszowski i zamojski), województwo wołyńskie (powiaty: dubieński, horo-

¹¹ Tamże.

¹² L. Wyszczelski, *Wojsko Piłsudskiego. Wojsko Polskie w latach 1926-1935*, Warszawa 2005, s. 56-57.

¹³ E. Kozłowski, dz. cyt., s. 71-72.

chowski, kostopolski, kowelski, krzemieniecki, lubomelski, łucki, rówieński, włodzimierski i zdołbunowski), a także południową część województwa poleskiego z powiatami: koszyrskim i sarnieńskim. Reszta województwa poleskiego wchodziła w skład Okręgów Korpusu nr III i IX.

Obszar geograficzny, na którym funkcjonował Okręg Korpusu nr II Lublin, był bardzo zróżnicowany. Obejmował część specyficznego dla prowadzenia działań wojennych regionu, jakim było Polesie, większość Lubelszczyzny, a także pagórkowaty, a w niektórych częściach nawet górzysty Wołyń.

Również administracyjnie region ten nie był jednolity. Obejmował część województwa lubelskiego, całe wołyńskie i fragment województwa poleskiego z dwoma jego powiatami. Północna część Lubelszczyzny i większość Polesia pod względem administracji wojskowej należała do OK IX Brześć nad Bugiem. Rozbicie administracyjne obszaru w zależności od warunków geograficznych (różne krainy geograficzne), administracji cywilnej i administracji wojskowej powodowało wiele problemów związanych z zarządzaniem Okręgiem. Sytuację komplikowała dodatkowo złożona struktura narodowościowa cechująca się dużym odsetkiem mniejszości narodowych, często nieprzychylnych państwu polskiemu¹⁴.

Na terenie Lubelszczyzny zdecydowaną większość mieszkańców stanowili Polacy, następnymi pod względem liczebności narodowościami byli Żydzi, Ukraińcy i Niemcy. Natomiast w województwie wołyńskim pod względem narodowościowym zdecydowanie przeważali Ukraińcy, stanowiący około 68% ludności. Na drugim miejscu znajdowali się Polacy, a następnie Żydzi, Niemcy i Czesi. Ludność Wołynia była ludnością w zdecydowanej większości rolniczą. Województwo wołyńskie było zapóźnione cywilizacyjnie, co wynikało z uprzedniej polityki rosyjskiej. Brakowało sieci szkolnej, drogowej czy szpitali. Natomiast niewątpliwą zaletą tego regionu II Rzeczypospolitej były jego bardzo duże możliwości mobilizacyjne.

Na terenie Lubelszczyzny znajdował się fragment Centralnego Okręgu Przemysłowego. Centralny Okręg Przemysłowy zgodnie z charakterem ziem, na jakich się znajdował, miał składać się z trzech rejonów: surowcowego (województwo kieleckie), przemysłowego (województwo sandomierskie) oraz aprowizacyjnego (województwo lubelskie)¹⁵. W pierwszym etapie prac przygotowawczych ustalono rejon centralny dla bazy przemysłowej w tzw. trójkącie bezpieczeństwa, położonego w widłach Wisły i Sanu, a opartego o Karpaty. Włączono do niego również część Lubelszczyzny południowej (powiaty biłgorajski, lubartowski, lubelski i krasnostawski). W Kraśniku pod Lublinem znajdowała się Fabryka Amunicji, Jawidz pod Lubartowem produkował amunicję małą i średniokalibrową, fabryka w Krasnymstawie wytwarzała materiały wybuchowe. W Lublinie istniała fabryka masek przeciwgazowych i drutu kolczastego.

Na terenie Okręgu Korpusu nr II znajdowały się następujące wielkie jednostki piechoty i kawalerii: 3 Dywizja Piechoty Legionów z siedzibą w Zamościu, 13 Kresowa Dywizja Piechoty w Równem, 27 Dywizja Piechoty w Kowlu. Na terenie DOK

¹⁴ Mapa: *Wojskowy podział administracyjny w Polsce w 1939 r.* [w] E. Kozłowski, dz. cyt., s. 70.

¹⁵ M. Jabłonowski, *Z dziejów gospodarczych Polski lat 1918-1939*, Warszawa 1992, s. 182.

II stacjonowała Wołyńska Brygada Kawalerii z siedzibą dowództwa w Równem.

3 Dywizja Piechoty Legionów składała się z 7 pułku piechoty Legionów, 8 pułku piechoty Legionów, 9 pułku piechoty Legionów, 3 pułku artylerii Lekkiej, 3 dywizjonu artylerii ciężkiej, baterii artylerii przeciwlotniczej, 3 batalionu saperów, kompanii telefonicznej, kawalerii dywizyjnej, kompanii kolarzy oraz samodzielnej kompanii cekaemów na taczankach i służb. Ostatnim miejscem stacjonowania garnizonów pokojowych 3 dywizji piechoty był Zamość¹⁶.

13 Dywizja Piechoty składała się z 43 pułku strzelców Legionu Bajorczyków, 44 pułku strzelców Legii Amerykańskiej, 45 pułku strzelców kresowych, 13 kresowego pułku artylerii lekkiej, 13 dywizjonu artylerii ciężkiej, 13 baterii artylerii przeciwlotniczej, 13 batalionu saperów, kompanii tel., kawalerii dywizyjnej, kompanii kolarzy, samodzielnej kompanii cekaemów na taczankach oraz służb¹⁷.

27 Dywizja Piechoty złożona była z 23 pułku piechoty im. płk Leopolda Lisakuli, 24 pułku piechoty, 50 pułku piechoty im. Francisco Nullo, 27 pułku artylerii lekkiej, 27 dywizjonu artylerii ciężkiej, 27 baterii artylerii przeciwlotniczej, 27 batalionu saperów, 27 kompanii tel., kawalerii dywizyjnej, kompanii kolarzy oraz samodzielnej kompanii cekaemów na taczankach oraz służb¹⁸.

Wołyńska Brygada Kawalerii złożona była z 12 pułku ułanów podolskich, 19 pułku ułanów wołyńskich, 21 pułku ułanów nadwiślańskich, 2 pułku strzelców konnych, 2 dywizjonu artylerii konnej, 21 dywizjonu pancernego, 82 baterii artylerii przeciwlotniczej, 11 batalionu strzelców, 4 batalionu 84 pułku piechoty, szwadronu kolarzy, szwadronu pionierów, 8 szwadronu łączności, służb, taborów¹⁹.

Oprócz tego pod Dowództwo Okręgu Korpusu podlegały następujące jednostki:

- dowództwo Okręgu Korpusu II Lublin, komenda miasta Lublin, komenda placu typ II Chełm, Komenda placu Kowel, komenda placu typ II Włodzimierz oraz Komenda placu typ II Zamość.
- Komendy Rejonu Uzupełnień: Lublin Miasto, Lublin Miasto i Powiat, Chełm, Dubno, Hrubieszów, Kowel, Kraśnik Krzemieniec, Łuck, Równe, Sarny, Włodzimierz, Zamość.
- Składnica Uzbrojenia nr 2 Lublin, Składnica Uzbrojenia nr 11 Czerkasy.
- Szpitale: szpital wojenny typ I nr 207 Lublin, szpital wojenny typ I nr 205, Lublin, 2 szpital okręgowy, szpital wojenny nr 206 Równe, szpital wojenny typ I nr 211 Lublin, szpital okręgowy Chełm, Ośrodek Zapasowy Służby Zdrowia typ II nr 2 Lublin, szpital wojenny typ I nr 201 Lublin, szpital; wojenny typ I nr 202 Lublin, szpital wojenny typ I nr 208, Lublin. - Rejonowe Inspektoraty Koni w Kowlu, Krzemieńcu, Lublinie, Łucku, Równem, Zamościu Włodzimierzu oraz

¹⁶ T. Jurga, *Regularne jednostki Wojska Polskiego w 1939 r. Organizacja, działania bojowe, uzbrojenie, metryki związków operacyjnych dywizji i brygad*, Warszawa 1975, s. 209.

¹⁷ Tamże, s. 224.

¹⁸ Tamże, s. 249.

¹⁹ Tamże, s. 291.

- w Chełmie.
- Ośrodek Zapasowy Kawalerii „Biedrusko”, Kraśnik, mobilizowany przez 7 pułk strzelców konnych.
 - Ośrodek Zapasowy Broni Pancernej typ II nr Lublin, kadra 9 batalionu pancernego.
 - OZT „Lublin”, Lublin kadra 2 batalionu telegraficznego.
 - Ośrodek Zapasowy Kawalerii „Hrubieszów” Hrubieszów, mobilizowany przez 2 pułk strzelców konnych.
 - Ośrodek Zapasowy 13 DP Chełm, Ośrodek Zapasowy 27 DP Ośrodek Zapasowy mobilizowany przez 23 pułku piechoty.
 - Ośrodek Zapasowy Artylerii Lekkiej. Typ. Spec. nr 2, mobilizowany przez 27 pułk ułanów Ośrodek Zapasowy 3 DP Legionów Zamość, mobilizowany przez 9 pułk piechoty Ośrodek Zapasowy Artylerii Konnej. Nr 2, Zamość, mobilizowany przez 2 dywizjon artylerii konnej.
 - Wojskowy Sąd Okręgowy nr 2 Lublin. Wojskowy Prokurator Okręgowy nr II Lublin Wojskowe Więzienie Śledcze nr 2 Lublin, Wojskowy Sąd Rejonowy, Równe, Wojskowy Sąd Rej. W Zamościu, Wojskowy Sąd Rejonowy w Kowlu.
 - Składnica łączności nr 2, Lublin.
 - Pluton krajowy żandarmerii, Lublin, mobilizowany przez 2 Dywizjon Żandarmerii.
 - Kompania robocza nr 202 Lublin mobilizowana przez Składnicę Uzbrojenia nr 2.
 - Uzupelnienie marszowe kompanii kolejowej nr 23 Łuck mobilizowane przez 24 pułk piechoty, kompania 4/23 batalionu wartowniczego Łuck, mobilizowana przez Komendę Rejonu Uzupelnień Łuck.
 - Komenda Obozu Ćwiczeń Powursk.
 - Bataliony i szwadrony marszowe: batalion marszowy 50 pułku piechoty Kowel, batalion marszowy 8 pułku piechoty Legionów Lublin, batalion marszowy 24 pułku piechoty Łuck, batalion marszowy 23 pułku piechoty, Włodzimierz, batalion marszowy 43 pułku piechoty Włodzimierz KZP Włodzimierz, batalion marszowy 44 pułku piechoty Włodzimierz KZP Włodzimierz, batalion marszowy 45 pułku piechoty Włodzimierz KZP Włodzimierz, batalion marszowy 9 pułku piechoty Zamość szwadron marszowy Nr 1 dla Wołyńskiej Brygady Kawalerii, Włodzimierz – mobilizowany przez Szwadron Zapasowy 19 pułku ułanów, bateria marszowa 1/27 pułku artylerii lekkiej Włodzimierz, bateria marszowa 1/13 pułku artylerii lekkiej Włodzimierz, bateria marszowa 1/3 pułku artylerii lekkiej Zamość, kompanie 3 i 4 / 22 batalionu wartowniczego Zamość²⁰.
 - Jednostki podległe władzom centralnym, zaopatrywane przez dowódcę DOK II: Główna Składnica Mundurowa nr 2 Lublin, Główna Składnica MPS nr 3 Lublin, SMI 2, stacja radio typ II nr 6 Równe, kompania łączności 13 Dywizji

²⁰ Plan mobilizacyjny W. Wykaz oddziałów mobilizowanych na wypadek wojny, oprac. P. Zarzycki, Pruszków 1995, s. 232-236.

Piechoty oraz Ośrodek Przystosowania Wojskowego Lotniczego Okręgu Lotniczego nr 7 Lublin²¹.

Na terenie DOK II stacjonowała Wołyńska Brygada Kawalerii. Na 1 września 1939 roku Wołyńska Brygada Kawalerii zorganizowana była następująco:

- Dowództwo: Równe. – dowódca płk dypl. Julian Filipowicz.
- 13 pułk ułanów Krzemieniec - dowódca płk Andrzej Kuczek.
- 19 pułk ułanów Ostróg ppłk dypl. Józef Pętkowski.
- 21 pułk ułanów Równe – ppłk Kazimierz Suski de Rostwo.
- 2 pułk strzelców konnych Hrubieszów – ppłk Józef Mularczyk.
- 11 batalion strzelców (z 43 pp) Dubno – ppłk Władysław Warchoń.
- 4 batalion strzelców 84 pp Pińsk mjr Wacław Sokol.
- 2 dywizjon artylerii konnej Dubno ppłk Jan Olimpiusz Kamiński.
- 21 dywizjon pancerny Łuck mjr Stanisław Gliński.
- Batalion czołgów 7 TP Łuck mjr Edmund Karpow.
- Pociąg pancerny nr 53 kpt Mieczysław Malinowski.
- Szwadron Kolarzy Hrubieszów por. Stefan Suchodolski.
- 8 szwadron Pionierów Równe rtm. Władysław Bajkowski.
- Kompania techniczna – por. Stanisław Wartak.
- Szwadron łączności Równe – por. Jan Kiśluk.
- Bat. Art. Plot ppor. Józef Władysław Jahołkowski.
- Ośrodek Zapasowy Hrubieszów - ppłk Kazimierz Halicki.
- pluton lotnictwa towarzyszącego 11/6 kpt. obs. Feliks Misiewicz²².

Szwadrony kawalerii dywizyjnej stanowiły szwadrony Krakusów: 3 DP Leg. Zamość Krakusi dowódca mjr A. Podziemski, 13 DP Równe Krakusi mjr F. Bednarski, 27 DP Kowel²³. Należy jednak pamiętać, że dowódca Okręgu Korpusu w okresie wojny nie pełnił funkcji dowódczych wobec stacjonujących na jego terenie formacji wojskowych.

Na terenie DOK II funkcjonowały formacje Obrony Narodowej. Gen. Stanisław Burchardt-Bukacki postulował utworzenie oddziałów terytorialnych na Wołyniu. Również dowództwo brygady KOP „Polesie” wystąpiło z zadaniem organizacji tych jednostek w rejonie działania brygady. Oddział I Sztabu Głównego nie wyraził zgody na tę propozycję z powodu trudnej sytuacji w kraju²⁴.

W początkach marca 1938 r. utworzono w Lublinie dowództwo Wołyńskiej Półbrygady Obrony Narodowej. Prace nad organizacją wspomnianych jednostek rozciągały się w czasie z powodu ograniczonej możliwości rekrutacji na tym obszarze osób spełniających kryteria służby w Obronie Narodowej, zaś uzupełnienie stanu osobowego wspomnianego oddziału na Wołyniu groziło zdekompletowaniem półbrygady w wypadku ogłoszenia mobilizacji. W końcu marca 1938 r. zarządzono, że

²¹ Tamże, s. 236.

²² H. Smaczny, *Księga Kawalerii Polskiej 1914-1947. Rodowody- barwa- broń*, Warszawa 1989, s. 96.

²³ Tamże, s. 71.

²⁴ K. Pindel, *Obrona Narodowa 1937-1939*, Warszawa 1979, s. 22.

pokojowy stan osobowy półbrygady będzie stanowił uzupełnienie przeszkolonych rezerwistów dla jednostek wojska stałego²⁵. Wołyńska Półbrygada Obrony Narodowej po zmobilizowaniu miała się składać wyłącznie z młodzieży przedpoborowej, najstarszych, mniej wartościowych rezerwistów oraz pospolitego ruszenia. Wobec tego dla batalionów nie przewidywano żadnych działań bojowych. Batalionów tych można było użyć do służby wartowniczej, jako odwodów do zabezpieczenia tyłów i bezpośredniego zaplecza armii. Podczas dyslokacji oddziałów półbrygady wzięto pod uwagę te założenia, ponieważ rozmieszczenie jednego batalionu i oddziału zwiadowców w Kowlu odpowiadało potrzebom armii „Polesie”. Ostateczny skład i rozmieszczenie półbrygady ustalono latem 1938 r.²⁶

Wołyńską Półbrygadę Obrony Narodowej podporządkowano dowódcy Okręgu Korpusu nr II, który pełnił funkcję kierownika Okręgowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przesposobienia Wojskowego. Na podobnych zasadach pełnili funkcje powiatowych komendantów Przesposobienia Wojskowego dowódcy batalionów i kompanii. Obsadę kadry stałej do dowódcy batalionu włącznie wyznaczył dowódca Okręgu Korpusu nr II w większości z dotychczasowej kadry Przesposobienia Wojskowego²⁷.

Wołyńska Półbrygada Obrony Narodowej Lublin złożona była z trzech batalionów: Chełmskiego Batalionu Obrony Narodowej typu I, Kowelskiego Batalionu Obrony Narodowej typu I oraz Łuckiego Batalionu Obrony Narodowej typu I²⁸. Jednostkami gospodarczymi dla batalionów były: dla Chełmskiego Batalionu Obrony Narodowej 7 PPlęg., dla Kowelskiego Batalionu Obrony Narodowej 50 i 23 pułki piechoty, a dla Łuckiego Batalionu Obrony Narodowej 24 i 43 PP²⁹.

Granicy z ZSRS na terenie województwa wołyńskiego strzegła brygada KOP Wołyń z batalionami 4 Dederkały Małe, 11 Ostróg (Mizocz), 26 Żytyń oraz 3 Hoszcza. Stacjonowały tam szwadrony KOP 3 Dederkały Duże, 11 Mizocz (Buszcza) i 4 Niewirków. Organami inspekcjonującymi byli: dowódca 13 Dywizji Piechoty oraz Inspektor Armii (w roku 1929 był to gen. Jan Romer)³⁰

KOP, którego dowództwo mieściło się w Warszawie, składał się z sześciu brygad złożonych z batalionów piechoty i szwadronów kawalerii oraz z oddziałów pomocniczych i specjalnych. Dowództwa brygad i zasadnicza część pododdziałów sformowane zostały przez pułki piechoty dyslokowane na terenach okręgów korpusów nr I Warszawa, II Lublin, III Grodno, VI Lwów, IX Brześć, nad Bugiem Pluton żandarmerii dla KOP z terenu Wołynia znajdował się w Łucku³¹. W listopadzie 1924 roku pierwsze trzy brygady objęły służbę. Granicę z ZSRS na odcinku województwa wołyńskiego obsadzała brygada z siedzibą w Zdołbunowie.

²⁵ Tamże, s. 37.

²⁶ Tamże, s. 38.

²⁷ Tamże, s. 77.

²⁸ K. Pindel, *Obrona terytorialna w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1995, s. 159 – struktura organizacyjna i powiązania funkcjonalne jednostek Obrony Narodowej latem 1939 r.

²⁹ Tamże, s. 148.

³⁰ M. Jabłonowski, *Formacja specjalna Korpusu Ochrony Pogranicza 1924-1939*, Warszawa 2002/2003, s. 74.

³¹ Tamże, s. 52.

Wojsko polskie uzupełniane było systemem eksterytorialnym. Powodowane było to między innymi tym, że poborowi narodowości uznawanych za niepewne pod względem lojalności służyli daleko od swych macierzystych terenów, co zwiększało dyscyplinę. Obawiano się sytuacji znanej z I wojny światowej, gdzie pułki „narodowe” w całości przechodziły na stronę przeciwnika. Poza tym państwo polskie było niejednolite gospodarczo i społecznie. Regiony wschodnie, mało uprzemysłowione, pozbawione dużych ośrodków miejskich nie miało odpowiedniej ilości wykształconych poborowych, szczególnie do broni technicznych, lub oficerów i podoficerów rezerwy. DOK II oprócz Lubelszczyzny i kilku większych miast był właśnie regionem zacofanym i na jego terenie pojawiały się trudności we wcieleniu poborowych do broni technicznych, czy mobilizowaniu podoficerów i oficerów rezerwy.

Istotnym elementem polityki narodowościowej w Wojsku Polskim w okresie II Rzeczypospolitej było określenie procentowego udziału żołnierzy poszczególnych narodowości w odpowiednich jednostkach. Od lata 1923 na uzupełnienie jednostek piechoty Sztab Generalny miał przeznaczać 54 tys. rekrutów Polaków i 21 tys. rekrutów mniejszości narodowych. Ustalono także trzy typy dywizji piechoty: wschodni – 10 dywizji piechoty, w których miało służyć 2400 Polaków, środkowy – 14 dywizji piechoty po 1400 Polaków i typ zachodni 1800 Polaków w każdej z dywizji. Niektóre dywizje z terenów wschodnich miały wyższe stany Polaków w czasie pokoju, a w czasie mobilizacji planowano uzupełnić je przedstawicielami mniejszości narodowych.

Przy wyznaczaniu granic DOK istotną rolę odgrywała kwestia narodowościowa. Starano się, aby podczas wcielania poborowych utrzymać korzystne proporcje między Polakami, a ludnością niepolską. Granice DOK nie pokrywały się więc z podziałem administracyjnym. W DOK Warszawa było 84% Polaków. Najmniej sprzyjająca sytuacja narodowościowa występowała w DOK IX Brześć nad Bugiem – 46,9% Polaków, DOK II Lublin – 42,7% Polaków oraz najbardziej niekorzystna w DOK Lwów – 38% Polaków³².

Podczas wcielenia grudniowego w 1921 roku obowiązywał jeszcze terytorialny system uzupełnień i wielu Ukraińców zostało skierowanych do DOK I (1926 osób), ale ze względu na dużą ilość wojska w DOK I stanowili tam mały odsetek żołnierzy (2,26%)³³.

Od połowy roku 1923 zamierzano dokonać takiego podziału Powiatowych Komend Uzupełnień (PKU) na obszary, gdzie było min. 70% Polaków oraz te o mniejszym odsetku ludności polskiej. Z poborowych gdzie było min. 70% Polaków miano tworzyć grupy dywizyjne w celu przydzielenia żołnierzy Polaków odpowiednim dywizjom. Dywizje osłonowe z zachodniej części Polski miały być uzupełniane przez PKU najbliższej miejsca postoju, a te rozmieszczone na kresach wschodnich miały otrzymywać uzupełnienia zarówno pokojowe jak i wojenne

³² M. Krotofil, *Ukraińcy w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym*, [w] *Mniejszości narodowe i wyznaczone w siłach zbrojnych Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939*, red. Z. Karpus, W. Rezmer, Toruń 2001, s. 128.

³³ Tamże.

z PKU bliskich ich miejscu postoju, ale mających większość ludności polskiej. Zalecano nie mieszać w jednej dywizji piechoty Białorusinów, Ukraińców z Wołynia i z Galicji Wschodniej oraz Poleszuców³⁴.

W poborze do formacji stacjonujących w Okręgu Korpusu nr II w początku lat dwudziestych Polacy stanowili 72,67% wcielonych (11997 osób) Ukraińcy – 11,47% (1894 poborowych), Rusini – 4,28% (706 poborowych) oraz narodowości określane jako inne – 11,58% (1912 poborowych). W celu osiągnięcia właściwego odsetka mniejszości narodowych i Polaków od maja 1922 r. wprowadzono eksterytorialny system uzupełniania poborowych. Z DOK na zachodzie kierowano ich do DOK na wschodzie i odwrotnie. Wadami takiego rozwiązania były trudności mobilizacyjne, gorsze znoszenie służby przez poborowych, którzy znaleźli się poza swym kręgiem kulturowym, a u ludności miejscowej sprawiali ważenie wojska okupacyjnego³⁵.

Ciężka służba wojskowa oraz patologiczne stosunki w oddziałach powodowały dezercje. Najwięcej dezercji w Wojsku Polskim miało miejsce w rekordowym pod tym względem w okresie międzywojennym roku 1923. W roku 1936 mniejszości narodowe dezercerowały z wojska najczęściej w DOK I – 70 oraz właśnie z DOK II Lublin – w 65 przypadkach. W okręgach wschodnich utrzymywał się negatywny stosunek ludności do służby wojskowej. Miało to miejsce szczególnie wśród mniejszości narodowych, które wbrew traktatowi pokojowemu zawartemu w Paryżu 28 czerwca 1918 roku oficjalnie nazywano w Polsce narodowościami obcymi. Ludność „obca” wychodziła więc z logicznego założenia, że skoro oni są obcy dla wojska i państwa, to wojsko i państwo jest obce dla nich. W wielu przypadkach mniejszości narodowe wносиły w szeregi armii specyficzną wrogą atmosferę. W Okręgach Wschodnich służbę wojskową traktowano jako uciążliwy obowiązek, którego w miarę możliwości należało unikać. Do polskiego państwa szczególnie wrogo nastawieni byli Ukraińcy i Białorusini³⁶. Niechęć tą potęgowała również nadreprezentacja mniejszości narodowych w antypaństwowych ruchach politycznych związanych z sowiecką agenturą: Komunistycznej Partii Polski oraz jej mutacjach stworzonych specjalnie dla ludności pochodzenia rusińskiego: Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi i Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy³⁷.

Okręg Korpusu nr II Lublin pełnił istotną rolę w systemie obronnym II Rzeczypospolitej. Jego waga polegała przede wszystkim na tym, że graniczył od wschodu ze Związkiem Radzieckim, który przez niemal cały okres międzywojenny uznawany był za państwo wrogie. To właśnie Związek Radziecki był uznawany za głównego przeciwnika Polski i potencjalnego agresora. Teren Okręgu Korpusu nr II Lublin stanowił obszar niejednorodności pod względem narodowościowym. Na Lu-

³⁴ P. Stawecki, *Polityka narodowościowa w wojsku II Rzeczypospolitej*, [w] *Mniejszości narodowe i wyznaczniki...*, s. 18.

³⁵ M. Krotofil, *dz. cyt.*, s. 131.

³⁶ T. A. Kowalski, *Mniejszości narodowe w siłach zbrojnych drugiej Rzeczypospolitej Polskiej (1918-1939)*, Toruń 1997, s. 169-170.

³⁷ Zob. np. P. Borek, *Działalność KPP w podlaskich garnizonach Wojska Polskiego w latach 1927-1938*, [w] *Partia komunistyczna w Polsce – struktury, ludzie, dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012, s. 49-73.

belszczyźnie zdecydowaną przewagę wśród ludności stanowili Polacy, natomiast Wołyń zamieszkały był w większości przez Ukraińców, których lojalność wobec państwa polskiego budziła obawy. Ludność interesującej nas jednostki administracji wojskowej podejrzewana była o to, że w sytuacji wkroczenia na teren Polski Armii Czerwonej może stanąć po jej stronie mając nadzieję na uzyskanie większych swobód narodowych, czy w przyszłości otrzymanie autonomii. Obszar okręgu Korpusu nr II stanowił bardzo poważną bazę mobilizacyjną i zaopatrzeniową pod względem żywności. Brakowało tu natomiast rozwiniętego przemysłu, a co za tym idzie wykwalifikowanych pracowników, mogących stanowić wartościową kadre w siłach zbrojnych.

Z powodu oddalenia od granicy z Niemcami rejon Lublina przewidziany był jako siedziba dla Rządu na wypadek opuszczenia stolicy. Rejon ten obejmował miasto Lublin wraz z okolicą w promieniu do 100 km³⁸. Obszar Okręgu Korpus nr II lublin w przypadku agresji radzieckiej znalazłby się w obszarze bezpośrednich działań zbrojnych, natomiast w razie agresji niemieckiej mógłby stać się rejonem, na który można byłoby przeprowadzić ewakuację z zagrożonych terenów Polski.

W niniejszej pracy postarałem się przedstawić Okręg Korpusu nr II Lublin, a obecnie chciałbym zaprezentować sylwetki generałów, którzy pełnili funkcję jego dowódców.

³⁸ *Wojna obronna Polski 1939. Wybór źródeł* red. M. Cieśliewicz, T. Jurga, W. Dyżewski, A. Rzepniewski, P. Stawicki pod kierownictwem E. Kozłowskiego, Warszawa 1968, s. 213.

Aneks

Dowódcy Okręgu Korpusu nr II Lublin

Romer Jan Edmund ur. 03 maja 1869 r. Początek służby wojskowej 1890 r., w Wojsku Polskim od 26 listopada 1918 r. Generał dywizji od dnia 1 czerwca 1919 r. Absolwent gimnazjum w Nowym Sączu. Edukacja wojskowa: WAT w Wiedniu 1890, ASG w Wiedniu 1896. Wywodził się z armii austro-węgierskiej. Przed rokiem 1918 w okresie I wojny światowej walczył na frontach włoskim i rosyjskim. Następnie w roku 1918 w wojnie polsko-ukraińskiej oraz na froncie ukraińskim wojny polsko-sowieckiej (Koziatyn) i w walkach odwrotowych. Pełnił funkcje dowódcy Okręgu Generalnego Łódź (nie objął stanowiska dowódcy Okręgu Generalnego Lublin), d-ca Grupy Operacyjnej Bug w Małopolsce Wschodniej. Był również szefem Polskiej Misji Wojskowej Zakupów w Paryżu. W okresie od 15 grudnia 1919 do 27 czerwca 1920 r. pełnił funkcję dowódcy 13 DP i Dywizji Jazdy oraz Okręgu Etapowego Ukraina. Dowodził 6 i 1 armią, członek polskiej delegacji na rozmowy rozejmowe z Rosją w Baranowiczach. Wrzesień 1920-25 września 1921 r. szef Naczelnej Kontroli Wojskowej. W okresie od 25 września 1921 do 10 lipca 1926 r. piastował funkcję dowódcy Okręgu Korpusu nr II Lublin. W okresie od 10 lipca 1926 do 13 maja 1932 r. Inspektor Armii Warszawa. Odznaczenia *Virtuti Militari* 2 i 5 kl., *Polonia Restituta* 2 i 3 klasy, *Krzyż Walecznych* 4 razy, *Złoty Krzyż Zasługi*. Stan spoczynku 31 lipca 1932. Zmarł 5 marca 1934.³⁹

Jung (Yung) Władysław Jan ur. 23. czerwca 1870 r. w Gorlicach. Gen. bryg. 1 czerwca 1919, gen. dyw. 1 lipca 1923 r. Absolwent Szkoły Kadetów w Koszycach i Mährisch Weisskirchen (1888). WAT wydział artylerii w Wiedniu. Wywodził się z armii austro-węgierskiej. Luty 1919 – kwiecień 1919 r. dowódca 1 pułku artylerii Armii Polskiej we Francji. kwiecień 1919 – czerwiec 1919 dowodził artylerią w 1 i 13 DP Wojska Polskiego. Wrzesień 1919 – 22 grudnia 1919 r. inspektor artylerii frontu wołyńskiego. 22 września 1919 – 3 marca 1920 r. dowódca Brygady Artylerii na froncie cieszyńskim. 3 marca 1920–1 czerwca 1920 r. inspektor artylerii 2 Armii. 1 czerwca 1920 – czerwiec 1924 r, dowódca 15 DP i członek Polskiej Misji Wojskowej w Paryżu. Czerwiec 1924-9 lipca 1926 r. dowódca Okręgu Korpusu IV Łódź. 9 lipca 1926 – 30 września 1928 r. dowódca Okręgu Korpusu II Lublin. Przed rokiem 1918 dowodził dywizjonem artylerii ciężkiej na frontach rosyjskim, francuskim i włoskim (był w niewoli brytyjskiej). Po roku 1918 walczył w obronie Śląska Cieszyńskiego, w wojnie polsko-sowieckiej, brał udział w wyprawie kijowskiej, uczestniczył w działaniach odwrotowych i kontrofensywie w ramach działań 15 DP. Stan

³⁹ A. Wojtaszak, *Generalicja Wojska Polskiego 1921-1926*, Szczecin 2005, s. 529-530.

spoczynku 30 września 1928 r. Odznaczenia *Virtuti Militari* 5 kl., *Polonia Restituta* 3 kl., *Krzyż Walecznych* 3x. Zmarł 1 stycznia 1940 r. we Lwowie⁴⁰.

Taczak Stanisław ur. 8 kwietnia 1874 r. w Mieszkowie koło Jarocina. W Wojsku Polskim od 15 listopada 1918 r. Gen. bryg. od 1 lipca 1923 r. Absolwent Akademii Górniczej we Freiburgu w 1897 r. Działacz Towarzystwa Tomasza Zana i Sarmacji, Związku Młodzieży Polskiej, członek PPS (1894-1900). Po 1918 roku był działaczem Wielkopolskich Związków Powstańczych. 11 grudnia 1916 – listopad 1918 r. główny inspektor II batalionu 6 pułku piechoty Legionów oraz w Inspektoracie Wyszkożenia Polskiej Siły Zbrojnej. W Wojsku Polskim od 15 listopada 1918 – 2 stycznia 1919 r. – oddział VII Sztabu Generalnego. 2 stycznia 1919 – 2 października 1919 r. głównodowodzący wojskami Powstania Wielkopolskiego, następnie II Kwatermistrz Dowództwa Głównego Wojsk Wielkopolskich. 2 października 1919 – 21 maja 1920 r. MSWojsk Przewodniczący Komisji weryfikacyjnej dla oficerów z byłej armii niemieckiej. 21 maja 1920 – 28 stycznia 1921 r. – dowódca 69 pułku piechoty (11 pułk strzelców Wielkopolski) 34 Brygada Piechoty. 22 stycznia 1921 – październik 1928 r. dowódca 17 DP, październik. 1928- 28 lutego 1930 dowódca Okręgu Korpusu nr II Lublin. W wojnie polsko -rosyjskiej dowodził 11 pułkiem strzelców w składzie 17 (3) DP Wielkopolskiej, a następnie 34 Brygadą Piechoty. We wrześniu 1939 roku brał udział w obronie Warszawy. Spoczynek 28 lutego 1930 . Zmarł 2 marca 1960. w Malborku. W okresie przewrotu majowego stanął po stronie rządu. W czasie II wojny światowej aresztowany przez Niemców, przebywał w niewoli do 29 kwietnia 1945 r. Do Polski powrócił w roku 1947. Zamieszkał w Janikowie, a nast. w Malborku. Odznaczenia: *Virtuti Militari* 5 kl., *Polonia Restituta* 4 kl., *Krzyż Niepodległości*, *Krzyż Walecznych* 2x⁴¹.

Dobrodzicki Jerzy Kazimierz (ur. 14 grudnia 1884 r. w Wadowicach, zm. 15 listopada 1934 w Warszawie) – od 1908 r. w 20 PP w Krakowie. Od 1911 instruktor w Związku Strzeleckim. W czasie I wojny światowej walczył na froncie rosyjskim, dowódca kompanii i batalionu. 1.09.1915 r. awans na kapitana i dowódcę batalionu. Czynił starania o przeniesienie do I Brygady Legionów, w której służył jego brat Adam. Dopiero w grudniu 1916 r. otrzymał przydział do 6 PPLeg. w Zambrowie i Ostrowi Maz. jako instruktor. Po kryzysie przysięgowym powrócił w szeregi austriackiego pułku, z którym trafił na front włoski. Brał udział w walkach nad rzeką Piawą (w oddziałach austro-węgierskich służyło tam wielu Polaków-legionistów). Dobrodzicki nawiązał kontakt z komendantem głównym POW Śmigłym-Rydzem, a następnie utworzył komórkę POW. Jako politycznie podejrzany został wycofany z frontu do Bochni, gdzie doczekał rozbrojenia Austriaków, sam czynnie w nim uczestnicząc.

Organizował w Bochni i okolicy 2 Pułk Strzelców Podhalańskich, którego został dowódcą. Na froncie wojny polsko-ukraińskiej dowodził I batalionem 2 PSP.

⁴⁰ Tamże, s. 383-384.

⁴¹ Tamże, s. 579-580.

Zweryfikowany jako pułkownik ze starszeństwem z dnia 1 czerwca 1919 r. W wojnie polsko-rosyjskiej dowodził 5 pułkiem piechoty i 1 Brygadą Piechoty Legionów. W latach 1921-1926 dowódca 1 Pułku Strzelców Podhalańskich, potem dowódca piechoty dywizyjnej 18 Dywizji Piechoty i zastępca dowódcy Okręgu Korpusu III Grodno. 1 stycznia 1929 r. Prezydent RP mianował go generałem brygady ze starszeństwem z 1 stycznia 1929 r. Grudzień 1929 – listopad 1934 r. dowódca Okręgu Korpusu II Lublin. Zmarł w Warszawie po ciężkiej chorobie 15 listopada 1934 r. Pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

Odznaczenia: *Virtuti Militari*, *Polonia Restituta* 3 kl., Krzyż Niepodległości, Krzyż Walecznych czterokrotnie, złoty Krzyż Zasługi⁴².

Smorawiński Mieczysław ur. 25 grudnia 1893 r., zm. kwiecień lub maj 1940 Katyń. Generał. Przed I wojną światową członek polskich organizacji wojskowo-niepodległościowych. W czasie I wojny światowej w Legionach Polskich, Polskim Korpusie Posiłkowym, od listopada 1918 r. w Wojsku Polskim. Pełnił min. funkcje 1919-1920 dowódcy 4 PPLeg., 1920-1921 4 BPLeg., 1927-1932 6 DP w Krakowie, od 1928 gen. brygady, 1932-1934 zastępca dowódcy DOK III Grodno. W latach 1934-do września 1939 dowódca DOK II Lublin. We wrześniu 1939 r. wywieziony do ZSRS, więziony w Kozielsku, zamordowany przez NKWD. Kawaler orderu *Virtuti Militari*⁴³.

⁴² *Polski Słownik Biograficzny*, t. V, red. W. Konopczyński, Kraków 1939-1946, s. 244.

⁴³ *Encyklopedia Wojskowa. Dowódcy i ich armie. Historia wojen i bitew. Technika Wojskowa N-Ż*, red. A. Krupa, Warszawa 2007 s. 313.

Summary

The subject of following article is the role of District of Corps number 2 (DOK II) in polish defense system in years 1921-1939 (from the end of polish-russian war and peaceful organization of polish army) to the beginning of world war II. The article show us the rules of functioning the District of Corps (DOK) and the role of Lubelszczyzna and Wołyń region in polish system of defense. The functioning of this District of Corps was very difficult with reason of diversified administration in this region, different than military administration. Many problems were made by national minorities which lived in described region. The author presents location of army units and its role in defense system. At the end of following article are introduced head commanders of DOK II